

se důsledně teoreticky zabýval jedním typem literárního projevu jako *básnickým druhem*.³³⁾ Avšak s oním klasickým pojetím literárních druhů jsou spojeny určité problémy: 1) není tak problematické určit, co jednotlivé tři druhy rozlišuje na úrovni jazyka (ale i podle jiných kritérií), ale spíše co je spojuje v *opozici* k jiným literárním projevům; 2) problémem je také, na čem je založeno klasické *trojdělení* jak z historického hlediska, tak na základě kritérií rozlišení (pokud je zachována podmínka v bodě 1). Ad 1. To, co druhy spojuje, je jednak fakt literárního záznamu, umělecké výstavby, je jednak předpoklad estetického zaměření (různé Veltruského poznámky o básnickosti i jeho celkový přístup ukazují, že tento předpoklad přijímá). Viděli jsme ovšem dříve, že směřování k estetické funkci je u dramatu složitější a komplikovanější, než u ostatních druhů. Z jistého hlediska nelze zařazovat do umělecké literatury *všechna* dramata, ledaže bychom eliminovali požadavek estetické funkce a spokojili se pouze s faktem literárního záznamu (příp. dějové výstavby, fiktivnosti atd.). Avšak i dramata, která jsme do literatury ochotni zařadit, nesplňují požadavek estetické funkce ve stejné míře jako lyrika a epika. Ad 2. Ukazuje se, že klasické trojdělení (jež vzniklo až v určité fázi dějin literatury) není založeno na pevných základech ani historicky, ani na základě kritérií členění. Tato nejistota vedla dokonce k vyhozeným formulacím, v nichž drama bylo vyloučeno jak z oné trojice, tak z umělecké literatury.³⁴⁾ Zdá se, že určitá členění (a zminěná trojitost je jedním z nich) mají oprávněnou *historickou* funkci, že však bude třeba vypracovat novou typologii a nová kritéria, jež dovoli lépe zachytit rozsáhlou textovou varietu a ukázat potencionalitu příslušného žánru. Jinak – kdybychom chtěli zachovat klasické členění – museli bychom vyjít z jiné formulace podmínek estetické povahy díla, či dokonce zrušit její požadavek jako spojující rys tří tradičních literárních druhů.

Doufám, že z předchozího nástinu dostatečně vyplynul přínos obou teorií, i přes sporné body, na které jsem poukázal. Obě teorie jsou nejpřínosnější tam, kde popis různých funkcí

dramatických složek není závislý na radikálnosti a jednoznačnosti základního postoje, tj. že drama buď je nebo není literárním dílem. Potom zachycení různých významových souvislostí výstavby dramatu má svou platnost jak pro teologii, tak pro literární vědu. Vedle názoru na literárnost dramatu se odlišnost obou autorů projevovала především v tom, že Veltruskému je dramatický text *jak* předlohou (určující) inscenace, *tak* svěbytným literárním dílem. Pro Zicha je text *pouze* součástí inscenace, s tím, že některé jeho prvky mohou mít vliv na koncepci představení; jeho samostatnou básnickou existenci, jež podle něj bývá v rozporu s dramatickostí, však popírá.

Specifická povaha dramatu činí jeho postavení jak v literatuře tak v divadle svým způsobem nejisté. Chtěl jsem ukázat, že vztahy dramatu k oběma sférám je třeba podle okolností a na základě různých kritérií určovat vždy znovu. Průvodním rysem tohoto názoru je též to, že literární věda, pokud chce sledovat literární hodnotu dramatického textu, nemůže tak činit bez pochopení jeho různých divadelních funkcí (včetně základní „účelovosti“), a podobně teatrologická interpretace se nemá vyhýbat sledování vlivů literárních. V historické končině pak může být vztah literatury a divadla – protínající se v problematice dramatického textu – různě radikalizován, od naprostého rozloučení až po úplnou totožnost, podle povahy konkrétního kontextu.

POZNÁMKY

- ¹⁾ Srv. kupř. oddělování dějin dramatu a dějin divadla. Je však třeba podotknout, že ona „neurčitost“ je odůvodněna přinejmenším tím, že samotný text určuje divadelní možnosti jen do určité míry.
- ²⁾ Oba autoři patří mezi nejprřednější postavy české estetiky a teatrologie. I když Veltruský byl mno-

hem mladší než Zich, časová vzdálenost mezi jejich pracemi není velká (zhruba 10 let).

³⁾ Zich, O.: *Estetika dramatického umění*, Praha 1931, str. 68.

⁴⁾ Na to, že u Mickiewiczze nejde o drama, poukázal Ot. Fischer. Srv. komentář k Zichově *Estetice dramatického umění*, Praha 1987.